

İLİM VE HİLİM*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Cumanız mübarek olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri sizi dünyanın ve ahiretin her türlü hayırlarına nâil ve sâhib ve mazhar eylesin...

Bu cuma size Ereğli'den hitab ediyorum. Çok sevinçliyim. Müftü Efendi kardeşimiz Ereğli'nin özelliğini söylediler. Ereğli, mukaddes diyarların vakfı imiş, oranın ihtiyaçları buralardan sağlanırmış. Oraya vakfedilmiş Ereğli...

Hatta burada, yol üzerinde Bulgurluk diye bir köy var. Burada yapılan bulgurlar, vakıf olduğu için oranın ahalisine gönderilir, hayır hasenat orada yapılırmış. Böyle güzel bir beldeden size cuma konuşmasını yapıyorum.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

a. İlmî ve Hilmi Öğrenmek

Ebû Hüreyre RA'dan bir hadis-i şerif açıklamak istiyorum size.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:¹

إِنَّمَا الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ، وَإِنَّمَا الْحِلْمُ بِالتَّحَلُّمِ؛ وَمَنْ
يَتَحَرَّ الْخَيْرَ يُعْطَهُ، وَمَنْ يَتَّقِ الشَّرَّ يُوقَهُ

(حل. قط. فى الأفراد، خط. عن أبى هريرة؛ خط. عن أبى الدرداء)

RE.137/3 (*Inneme'l-ilmü bi't-taallüm, ve inneme'l-hilmü bi't-tahallüm; ve men yebtaği'l-hayra yû'tahû, ve men yettakı'ş-şerra yûkah.*)

Mânâsı geniş bir alanı bize gösteren, mühim bir hadis-i şerif. Hepsi mühim... Burada Peygamber SAS Efendimiz, bize bazı gerçekleri öğretmiş oluyor. Buyuruyor ki:

(*Inneme'l-ilmü bi't-teallüm*) “İlim öğrenmek birden olmaz, taallüm ile olur.” Yâni, ilmi öğrenmek için gayret sarf edip zorlanarak, çalışarak ilim öyle elde edilir.

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.118, no:2663; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.398, no:10739; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.V, s.174; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.III, s.209, no:2103; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Hilm*, c.1, s.43, no:47; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.201, no:2674; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.342, no:1367; Ebü'd-Derdâ RA'dan.

Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IX, s.127, no:4744; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Hilm*, c.1, s.17; Dâra Kutnî, *İlel*, c.10, s.326, no:2037; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.10, s.247, no:29317; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.IX, s.470, no:8846.

Evet bazı bilgileri, Allah bazı sevdiği kullara, kendisi mânevî yönden ihsan eder. Gönlünü nurlandırır, gözünün perdesini kaldırır, bazı bilgileri öğretir.

Ama, istisnâî durumlar ayrı... Tabii Allah'ın o derecede sevgili kulu olsa insan, ne mutlu; başka bir şey istenmez. Fakat umûmî kàide, halk için umûmî yol, sizler için, bizler için tavsiye edilen yol, ilme çalışmaktır. Zahmetini çekmeden nimetine erilmiyor. İlim öğrenmek için çalışacak.

Zâten ilmin çok sevabı var, ilim öğrenmenin çok büyük sevabı var. Vaazlarımızda konuşuyoruz, bazıları kâğıt gönderip bazen bize soruyorlar:

“—En sevaplı iş hangisi Hocam? Bir insan ne yaparsa çok sevap kazanır, en büyük sevabı nasıl alır?” diye.

En sevaplı iş, ilim öğrenmektir. İlim öğrenmek için insanın çalışması esnasında, hoca da çok büyük sevap kazanıyor, talebe da çok büyük sevap kazanıyor. Hepsi cennetin yolcusu olmuş oluyorlar. O bakımdan herkesin, her yaştaki müslümanın imkân olduğu nisbette ilimle iştigal etmesi lâzım! İlmin zahmetleri var; o zahmetlerden de kaçınmaması lâzım, gözünün korkmaması lâzım!..

Çünkü, zâten Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şeriflerinden biliyoruz; ibadetlerin zahmeti çok oldukça, zahmetin nisbetinde mükâfâtı da çok oluyor:²

² *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.155, no:459.

أَفْضَلُ أَعْمَالِ أَحْمَزُهَا

(Efdalü'l-a'mâli) “İbadetlerin efdali, yâni en faziletlisi (ahmezühâ) zahmeti çok olanıdır.”

Onun için, müslüman azimli insandır. Müslümanın genel ruh yapısı böyledir. Zahmetli de olsa, meşakkatli de olsa, zor da olsa, biraz başka insanların gözüne alamayacağı, gözüne kestire- meyeceği cinsten de olsa, mü'min öyle işlere seve seve koşar.

بِسْمِ أَهْلِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ .

(Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.) [Rahmân v e Rahîm olan Allah'ın adıyla...] der;

تَوَكَّلْتُ عَلَى أَهْلِ .

(Tevekkeltü ale'llah) [Allah'a tevekkül ettim.] der, girişir. Neden?.. Çünkü, zahmeti nisbetinde büyük mükâfât alacağını bilir.

İlim yolu da zor bir yoldur, kolay değildir. Herkesin başaracağı bir iş değildir. Alim olmak herkese nasib olmuyor. Ama, herkesin ilim öğrenmesi şarttır. Yâni ilim için çalışması, dinin ana kâidelerini mutlaka öğrenmesi lâzım! Benim kanaatime göre, bu ana kaideleri sağlam bir şekilde, çocuk âkil ve bâliğ olmadan önce öğretmeliyiz. Niçin?.. Çünkü âkil ve bâliğ olduğu zaman, artık kötü bir şey yaptığı zaman defterine günah yazılıyor; iyi bir şey yaptığı zaman sevap yazılıyor. Yâni, mes'uliyet çağı başlamış oluyor.

Mes'uliyet çağı girmeden önce, sevapları günahları, haramları helâlleri bilmeli ki çocuk, iyice öğrenmiş olmalı ve benimsemiş olmalı!..

“—Bak bu haramdır, ben bunu kat'iyyen yapmam!.. Bak şu sevaplıdır, helâldir, ben bunu mutlaka, zahmetli de olsa yaparım!” diye yetişmesi lâzım ki, mes'uliyet çağına girdiği zaman hazırlıklı girmiş olsun... Ömrü hep sevaplar işleyerek geçsin ve Allah'ın sevgili kulu olsun... Allah'ın en sevdiği kullardan birisi, gençliğinden itibaren ibadete devam eden ve hiç böyle çılgınlık, şaşkınlık, delikanlılık veya âvârelik, hâvâîlik yapmadan, ciddî bir şekilde hayatını başlayıp öyle devam ettiren insan... Böyle bir genç;

وَشَابُّ نَشَأً فِي عِبَادَةِ اللَّهِ تَعَالَى

(خ.م. عن أبي هريرة)

(*Ve şâbbün neşee fî ibâdeti'llâhi teâlâ*)³

³ Buhârî, *Sahîh*, c.1, s.234, no:629; Müslim, *Sahîh*, c.2, s.715, no:1031; Tirmizî, *Sünen*, c.4, s.598, no:2391; Neseî, *Sünen*, c.8, s.222, no:5380; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Yahya rivayeti) c.2, s.952, no:1709; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.439, no:9663; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.1, s.185, no:358; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.10, s.338, no:4486; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.405, no:549; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.3, s.65, no:4767; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.461, no:5921; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.415, no:8182; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.185, no:358; Abdullah ibn-i Mübârek, *Müsned*, c.I, s.83, no:82; Begavî, *Şerhü's- Süneh*, c.I, s.356; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.265, no:533; Tahavî, *Müşkilü'l- Âsâr*, c.XIII, s.61, no:5114; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.331, no:3496; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.V, s.215; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.907, no:43567; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.447, no:1458;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XIII, s.241, no:13022.

“Allah’a ibadet ede ede, çizgisini saptırmadan, sırat-ı müstakîmde dümdüz yürüyerek gelişen bir genç, Allah’ın sevgili kuludur. Arş-ı A’lâ’nın gölgesinde gölgelenecek.”

Peygamber Efendimiz’in bir hadis-i kudsîde bildirdiğine göre:⁴

أَيُّهَا الشَّابُّ التَّارِكُ شَهْوَتَهُ لِي، الْمُبْتَدِلُ شَبَابَهُ
مِنْ أَجْلِي، أَنْتَ عِنْدِي كَبَعْضِ مَالِكِي

(Eyyühe’ş-şebâbü’t-târikü şehvetehû lî, el-mübtezelü şebâbehû min eclî) “Ey şehvetini benim için terk eden, gençliğini benim yolumda harcayan genç! (Ente indî keba’du melâiketî) Sen benim indimde bazı meleklerim gibisin!” diye Allah-u Teâlâ Hazretleri ona iltifat buyuracak.

Öyle olduğunu anlıyoruz. Böyle yetişen bir genç meleklerden de üstün olabiliyor. Onun için, bu zahmete değer. Yâni ilim öğrenmenin zahmetine, sıkıntılarına, gece uykusuz kalmağa, imtihan heyecanına değer.

⁴ İbn-i Adiy, *Kâmil fi’d-Duafâ*, c.III, s.358; Cürcânî, *Târih-i Cürcân*, c.I, 7, no:630; İbn-i Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, c.III, s.16, no:58; Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, c.IV, s.139; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.IV, s.112, no:6347; Hz. Ömer RA’dan.

Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.117, no:346; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, c.V, s.237; Ahmed ibn-i Hanbel, *Zühd*, c.I, s.106, no:Yezid ibn-i Meysere Rh.A’ten.

Hocalar çok muhteremdir, elleri değil ayakları öpülmeli!.. Bir harf öğretse bile, ona sonsuz bir saygı duyarak hürmet gösterilmeli!.. İlim böyle...

“İlim sadece ve sadece öğrenmekle elde edilir. Zahmet çekerek, çalışa çalışa, yıllar geçe geçe insan alim olur.” Bir de Peygamber Efendimiz, bu hadis-i şerifin arkasında, bu birinci cümle benzeyen ikinci bir cümle buyurmuşlar: (Ve inneme’l-hilmü bi’t-tahallüm) “Hilim de tahallüm ile elde edilir.”

Hilim nedir?.. Herkesin kızacağı bir durumda bile kendisini tutup kızmamak demek. Sâkin olmak demek, âsâbına hâkim olmak demek. Adam mahkemeye getiriliyor veya karakola düşüyor, eli kelepçeli veya hâkimin huzurunda, yanında jandarma var.

”—Sen bunu niye yaptın?” diye soruluyor.

“—Efendim, kendime hâkim olamadım.” diyor. “Kızdım, ne yaptığımı bilemedim, kendimi kaybetmişim, ondan yaptım bu suçu...” diye söylüyor.

İşte halim selim insan nedir? Kızmayan insandır. Dengesini kaybetmeyen insandır. Aklının, idrakinin ışığında hareketlerini yapan insandır. Sinirlenip de, olmayacak işler yapmayandır.

Şimdi bu bir huydur. İnsanın böyle halim selim, dengeli olması, sakin olması; kızmadan meseleleri mütâlea ve müzakere etmesi kolay bir şey değildir. O nasıl olacak?.. O da öğrenilmiş demek ki... Bu hadis-i şeriften onu anlıyoruz.

İlim de tahallüm iledir. Yâni halim olmadığı halde, halimmiş gibi davranma davranma, yavaş yavaş... Sinirli meselâ, asabî bir insan ama, küçük küçük olaylarda halimmiş gibi davranarak, yavaş yavaş, yavaş yavaş, hilmi de insan öyle öğrenir. Yâni ilmi öğrendiği gibi, hilmi de, halim olmadığı halde halim gibi davranma davranma, sonunda o hilim huyu olarak içinde yerleşir, halim bir insan olur.

Bu da tabii bizim için müjdeli bir haber. Peygamber Efendimiz buyurmuş, çok güzel, müjdeli bir durum... Demek ki huylar kazanılabiliyor, öğrenilebiliyor ve insan yavaş yavaş bazı güzel huyları benimseyebiliyor, içine yerleştirebiliyor. Bu güzel bir şey... O bakımdan biz de bundan sonra, hangi güzel huyları benimsemek istiyorsak, o huylara sahip olalım diye düşünüyorsak, ne yapmamız lâzım?.. Onu yavaş yavaş uygulamamız lâzım!.. Küçük küçük uygulamalarla, basit uygulamalarla, bu işi yavaş yavaş adet haline getirme çalışmaları yapmamız gerektiğini anlıyoruz buradan.

b.Hayrı İstemek, Şerden Sakınmak

Bir müjdeli cümlesi daha var Peygamber SAS Efendimiz'in, bu cümlelerin arkasından, bu hadis-i şerifin içinde:

(Ve men yebtaği'l-hayra yü'tahû, ve men yettakı'ş-şerra yûkah.) “Kim hayrı elde etmek, hayrı yapmak istiyorsa, bu imkân kendisine verilir. Kim şerden korunmak istiyor da, kötülük yapmamak istiyorsa, şerre alet olmamak

istiyorsa, düşmemek istiyorsa; ondan korunur.”
Yâni, Allah-u Teâlâ Hazretleri duaları kabul edicidir. Kulun niyetine, arzusuna göre, onun isteğini ona ihsan eder.

Kul iyi bir kul olmak istiyor, hayırları yapmak istiyor, niyeti amacı bu... Bunu böyle istediği zaman, Allah-u Teâlâ Hazretleri ona esbâbını ihsan eder, lütfeder, ikram eder, sonunda o hayrı yapabilir. Hayrı elde edebilir, amaçladığı güzel hedefe ulaşabilir. Bu da çok güzel bir şey...

Tabii bu, (*Üd'ünî estecib leküm*) emrinin bir teferruatı olarak karşımıza çıkıyor. Allah-u Teâlâ Hazretleri biliyorsunuz, Kur'an-ı Kerim'de biz kullarına lütfen ve keremen buyurmuş ki:

ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ
(المؤمن: ٦٠)

(*Üd'ünî estecib leküm*) “Bana dua edin, ben sizin duanızı kabul edeyim!” (Mü'min, 40/60)

Allah-u Teâlâ Hazretleri, biz dua ettiğimiz zaman, duamızı kabul edeceğini vaad buyuruyor. Vaadi haktır, vaadinden hulfü yoktur.

Fakat hep düşünmüşsünüzdür, düşünmüşsünüzdür:

“—Ben bazan bir şey istedim de, benim o istediğimi Allah bana vermedi, istediğim olmadı.” diye aklımıza gelebilir.

Tabii burada açıklanması gereken bir nokta var: Biz bir şey istiyoruz, diyoruz ki meselâ:

“—Başım ağrıyor, bir aspirin ver!” diyoruz doktora.

Tamam, aspirin bazen baş ağrısını geçirir, ayak ağrısını geçirir. Tamam, sen de onun için aspirini istedin ama; aynı zamanda meselâ, midende ülser var, miden rahatsız. Aspirin içtiğin zaman miden rahatsız olacak.

Doktor aile doktoruysa, hastanın durumunu biliyorsa, güler: “—Sen aspirin istiyorsun ama, ben sana aspirini verdiğim

zaman, aspirin başının ağrısını geçirecek ama, mideni kanatacak, mide kanamasına uğrayacaksınız!” der, ona öyle bir ilaç verir ki, midesine dokunmadan ağrısını geçirsin.

O zaman, hastanın istediği aspirini vermez de, ağrısını geçirecek başka bir ilaç verir.

Bu misâlden dönelim: Allah-u Teâlâ Hazretleri de duaları kabul ediyor. Kul istediği zaman ihsan eder ama, kul ne amaçla istiyor bir şeyi... O amacına daha uygun olan şeyi vermek için, bazen kulun doğrudan doğruya istediğini vermez de, daha âlâsını verir. O da Ekremü'l-ekremînliğindedir, cömertlerin cömerdi olduğundandır. Lütfundan, ihsânından, ikrâmındandır. Onun için, “Duam kabul olmadı.” dememek lâzım; “Allah’ın bir hikmeti var, onu öyle vermedi de, bunu böyle verdi.” diye lütfu anlamak lâzım!.. Allah’ın iyilik ederek, lütfen ve keremen onu öyle yaptığını anlamak lâzım!..

Bir de tabii şu husus var... Herkes dua ediyor; birbirine rakip insanlar da dua ediyor, kavgalı insanlar da dua ediyor, meslekleri birbirine zıt insanlar da dua ediyor... Bunu eskiler

söylemişler, hani demişler ki: Çömlekçi güneş ister, ziraatçı da yağmur ister:

“—Yâ Rabbi yağmur yağdır şakır şakır, benim ekinlerim sulansın...”

Ötekisi de:

“—Aman yâ Rabbi, güneş çıksın da, benim çömleklerim kurusun!..” diye düşünür ve öyle dua eder.

O zaman ne olacak?.. Tabii Allah-u Teâlâ Hazretleri nasıl murad ettiyse öyle olacak da, bu sefer kulların yaptıkları duaların mükâfâtlarını Allah ahirette verecek. Ahirette:

“—Al kulum, sana şu mükâfâtı veriyorum!” buyuracak kendisine.

Kul da memnun olacak, diyecek ki:

“—Keşke benim bütün dualarımın karşılığı, ahirette bana verilseymiş.” diyecek, memnun olacak ahirette,

Abdülkâdir-i Geylânî Efendimiz’in bir kitabında, şöyle bir hatıra ile beraber bu hadis-i şerifi okumuştuk. Yedeksubay okulunda dersler bitmişti. Bir arkadaş yanımıza geldi, parkasının cebinde bir kitap var... Dedik ki:

“—Madem kitap var, çıkart bakalım şu kitabı! ne kitabıymış?” dedik.

Cebinden kitabı çıkarttı, bir cep kitabı, hani cebe sığacak kitap... Parka dediğimiz şeyin cepleri de büyük oluyor tabii. Kitabı çıkarttı,

Abdülkàdir-i Geylânî Efendimiz'in çok güzel bir eseri...

“—Peki, aç bir sayfayı!” dedik.

Burada tabii güzel bir şey var: Askerî okuldayken bile, yedeksubay okulundayken bile, boş zamanında okumak için, cebinde güzel bir kitap gezdiriyor. Bu güzel bir adet... Hepimizin böyle bir adeti olması lâzım! Hepimizin cebinde bir güzel kitap olması lâzım ki, bir saniyeyi bile boş geçirmeyelim, okuyalım!.. İnsan her sayfayı okudukça, her kitabı okudukça, muazzam bilgi sahibi oluyor tabii. Böyle bir adet güzel!

Biz de orada okumuştuk ki, kul ahirette defter-i âmâli ortaya açılıp, sevapları günahları tartılırken, bakacak ki birçok sevaplar konuluyor teraziye:

“—Yâ Rabbi, ben bu sevapları nereden kazandığımı bilemedim! Acaba ne olmuş da ben bu sevapları almışım, anlayamadım?” diyecek.

Ona Allah tarafından buyrulacak ki:

“—Ey kulum, bunlar senin dünyada yaptığın duaların karşılığıdır. O zaman dünyada istediğin şeyler benim kaderime aykırı olduğundan, olmadı. Ama onun mükâfâtını şimdi sana veriyorum.”

Tabii, bazen biz diyoruz ki meselâ, hastamız yatıyor; sevdiğimiz büyüğümüz, çocuğumuz, evlâdımız, akrabamız... neyse.

“—Aman yâ Rabbi, bu iyi olsun!..

Aman yâ Rabbi, ölmesin!..” diye dua ediyoruz.

Ölmesin ama, artık onun ömrü, kaderi öyle... Meselâ, vefat ediyor. Vefat edince, bizim o dualarımız ne oluyor?.. O zaman ahirette:

“—Ey kulum, sen benim Rab olduğumu bildin, duaları kabul edici olduğumu bildin, dünyada iken bir şeyler istedin... İsteddiğin benim kaderime aykırı idi. Mukadderatı değiştirmek istiyordun sen, olmayacaktı, olmadı ama; onun karşılığında ahirette sana bu mükâfâtı veriyorum!” diye ahirette alacak sevabını.

Demek ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri duaları kabul edicidir ve kulun niyetine göre, isteğini kendisine ihsân ediyor. Kul hayır mı istiyor, iyilik mi istiyor, güzel şeylerin sahibi mi olmak istiyor?.. Tamam, sonunda Allah onu ona verir. Kul kötülüklerden, şerlerden korunmak mı istiyor?.. Korunmak istiyor. Tamam, Allah-u Teâlâ Hazretleri onun muradını ihsân eder, kötülüklerden korur.

Demek ki aziz ve muhterem kardeşlerim, iyi şeyleri istemeliyiz; Allah-u Teâlâ Hazretleri iyilikleri ihsân ediyor. Kötü şeylerden sakınmayı dilemeliyiz, niyet olarak içimizden; sonunda, Allah-u Teâlâ Hazretleri onlardan bizi koruyor.

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

(بخ. م. د. ن. ه. حم. عن عمر)

(*Inneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât*)⁵ “Ameller niyetlere göredir.”

Zâten olsa da olmasa da, insan iyi bir şeyi istedi mi, niyetine göre sevabını kazanıyor. Kötü bir şeyden vazgeçmeyi istemek de, sevap kazandırıyor.

Bir insan bir iyiliği yapmak isteyince, yapamasa bile, Allah ona mükâfat veriyor. Bir kötülüğü yapmağa niyet etmişken, vazgeçtiğin zaman da, mükâfat veriyor. Kötülükten dönmek de sevap; iyiliği işlemek de kat kat sevap...

⁵ Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.1, no:1; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1515, no:1907; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.670, no:2201; Neseî, *Sünen*, c.I, s.58, no:75; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1413, no:4227; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.25, no:168; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.73, no:142; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.50, no:1; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.9, no:37; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.17, no:40; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.380, no:257; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.336, no:6837; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.41, no:181; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.79, no:78; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.42; Hamîdî, *Müsned*, c.I, s.16, no:28; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.195, no:1171; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.62, no:188; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.244; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.136, no:656; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXII, s.166; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.171; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.488, no:7438; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.64, no:257; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.380, no:3707; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.48, no:78; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.206, no:483; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.342; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.422, no:7263; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.1, no:1; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.IX, s.459, no:8819.

Onun için iyilikleri yapmağa niyet etmeliyiz; kalbimiz temiz olmalı, niyetimiz iyi olmalı... İleriye dönük planlarımız olmalı, projelerimiz olmalı, arzularımız olmalı!..

“—İnşâallah ben şunları şunları yapmak istiyorum!” diyebilmeliyiz. Zihnimizden temennîlerimiz olmalı!..

Allah’tan istemeliyiz, Allah verecek Kötülüklerden korunmayı istemeliyiz, kötülükleri yapmamayı istemeliyiz; onları da nasib edecek, kötülüklerden koruyacak...

c. İlmin Yaşı Yoktur

O halde aziz ve sevgili kardeşlerim! İlim öğrenmeğe hepimiz gayret edelim! Yâni yaşımız ne olursa olsun... Bunu tekrar üstünü çizerek, bastıra bastıra söylüyorum: İlmin yaşı yoktur, her yaşta insan bir şey öğrenir. Hattâ yaşlı olduğu zaman bile öğrenir... Hattâ, hiç umulmadık bir küçükten bile, yaşlı bir insan büyük bir şey öğrenebilir, ibret alır. Hattâ küçükleri bırakalım, büyük evliyâullah, mübarek kullar, hayvanlardan bile ibret almışlar. Hayvanların hareketlerinden bile, çevrelerindeki olaylardan bile kendileri ders çıkartmışlar.

Bir tanesi meselâ, buyuruyor ki: “Kedinin fare deliği karşısında pür dikkat onu bekleyişi, ona bakışı; bu bana ibret oldu. O fareyi, çıkacak mı, çıkmayacak mı diye bu kadar dikkatli gözlüyor; o halde ben de aynı şekilde hareket etmeliyim!” diye ondan ibret aldığını beyan ediyor.

O halde, ilmin yaşı olmadığından, her yaşta bir şeyler öğrenmeğe çalışmalıyız. Ben her zaman vaazlarımda da söylüyorum, size de belki böyle telefonla yaptığımız vaazlarda söylemişizdir:

“—Her gün evimizdeki takvimin sayfa arkasını okusak, öğrensek, senenin sonunda alim oluruz. Müftü efendi bize, ‘Sen bizim mahallede vaizlik yap!’ diye vesika verir.”

Bir senede alim olur insan, çünkü hazine gibi bilgiler var bir takvimde bile... Ben sayfalarını atmaya kıyamıyorum. Her gün bir ayet öğrensek, 365 ayet öğrenmiş oluruz... Her gün bir hadis-i şerif bellesek 365 hadis öğrenmiş oluruz bir yılda...

Halbuki, günümüzü nelerle geçiriyoruz. Nelerle harcıyoruz zamanımızı?.. Gazetelerin hepsini deviriyoruz. Şu gazete, bu gazete, ön sayfası, arka sayfası, spor sayfası... vs. Ben spor sayfalarının karşısındayım, sevgili dinleyiciler! Yâni spor sayfasının öyle bir sayfa olmasına itiraz ediyordum; şimdi inadına spor sayfaları üç sayfa, dört sayfa, beş sayfaya çıktı. “Asıl öğretilmesi gereken bilgiler nereye konacak?” diye, ben de kıskanıyorum spor sayfalarını...

Ne yapacağız?.. İlme böylece gayret edeceğiz; küçük küçük de olsa, az az da olsa çalışacağız. Bu arada da iyi huylarımızı geliştirmeğe çalışacağız, kötü huyları atmağa çalışacağız. (*Inneme’l-hilmü bi’t-tahallümi*) denildiğine göre Peygamber Efendimiz tarafından, demek ki huylar da kazanılabiliyormuş. O halde güzel huyları alacağız.

Neden?.. Çünkü, insan güzel huyluluğu sayesinde, sabahtan akşamlara kadar oruç tutan, akşamdan sabahlara kadar ibadet eden bir âbid, zâhid kulun sevabını kazanabilir. Bir insan da, bir kötü huyu yüzünden –Allah korusun– Allah’ın hışmına, gazabına uğrayabilir. Hattâ cehenneme girebilir.

Yaygın bir misal, hadis-i şeriften bildiğiniz bir misâl: Kadının birisi kediye kızmış. Kim bilir ne yaptı?.. Belki yüzünü tırmaladı, elini tırmaladı, ısırdı; belki tencereyi devirdi, belki ciğeri kaptı... Bir haylazlık yaptı. Belki ortalığı pisletti, neyse... Kediye hapsedmiş. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

“–Salıvermedi ki, hayvan kendi karnını avlanarak kendisi doyursun... Yemek vermedi ki, hapsoldüğü yerde yeyip de hayatını devam ettirsin... Kedi hapsolündüğü yerde öldü. Allah da o merhametsiz kadını cehennemlik eyledi.”

Bir kedi için bir insan, çok kıymetli bir varlık olan, aziz bir varlık olan insan cehenneme girer mi?.. Kedi için girmiyor, muhterem dinleyiciler, merhametsiz olduğu için cehenneme giriyor!

O halde, demek ki, kötü huylar insanı çok kötü durumlara düşürebilir, Allah’ın cezasına uğratabilir. Cehenneme düşürebilir, cehennemde cayır cayır yanmasına, ceza çekmesine sebep olabilir. Müslüman olduğu halde, huyu kötü ise, ceza çekebilir.

Demek ki, kötü huyları atmamız lâzım; iyi huyları almamız lâzım!.. İyi huy, durduğu yerden

insana sevap kazandıran bir sermaye gibidir. Adamın çok sermayesi var, çok iyi çalışan bir işyerine parasını yatırmış; ondan sonra altında arabası, rahat ediyor, istediği yere gidiyor, çok rahat... Neden?.. Sermayesi var, parası var, o işyerinden para geliyor; bu da keyfince yaşıyor.

İşte iyi huy böyledir. İnsan iyi huylu oldu mu, durduğu yerden sevap kazanır, durduğu yerden Allah'ın sevgili kulu olur. O halde, kötü huylarımızı atmak için çalışacağız, iyi huyları almak için çalışacağız. Bu da bir çalışma... İlim öğrenir gibi, güzel huyları da öğreneceğiz.

Evliyâullah büyüklerimiz demişlerdir ki bize nasihatlerinde, tarihe geçen büyük nasihatlerde: "İlim öğrendiğin gibi, takvâyı da öğren, güzel huyları da öğren!" diye emretmişlerdir.

O halde sevgili Akra dinleyicileri, ilim öğrendiğiniz gibi, güzel huyları da öğrenin! Güzel huyların bir listesi evinizde odanızda,

karşınızda bulunsun!.. Güzel huy nedir?.. Cömertliktir. Güzel huynedir?.. Merhametliliktir. Güzel huy nedir?.. Adaletliliktir. Güzel huy nedir?.. Geçimliliktir... vs. Bunları böyle sıralayın!

Karşısına da bir liste halinde kötü huyları sıralayın: Cimrilik kötüdür, gaddarlık kötüdür, geçimsizlik kötüdür... vs. Bunlara karşı uyanık olun! İyilerini öğrenmeğe, benimsemeğe, yaşamaya, uygulamaya çalışın! Kötülerden de, —eğer içinizde varsa kötü duygular— kurtulmağa gayret edin!.. Çünkü Allah, hayır isteyene,

hayır veriyor; şerden korunmayı dileyen kişiyi de, şerden koruyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri sizi, melekler gibi güzel huylara sahib eylesin... Peygamber Efendimiz'in ahlâk-ı Muhammediyesi ile ahlâklanmak nasib eylesin... Kur'an-ı Kerim'in ahlâkı ile ahlâklanıp, Allah'ın sevgili kulu olmayı nasib eylesin... İnsan güzel huylu oldu mu, hem dünyada rahat eder, hem ahirette... Dünyanız da mutlu olsun, mes'ud olsun...

Allah-u Teâlâ Hazretleri, sevdiklerinizle beraber sizleri cennet ve cemâliyle müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!*..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

14. 06. 1996 - Ereğli / Zonguldak

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

